

Γεώργιος Χορτάτσης
«Ερωφίλη» τραγωδία του 17^{ου} αιώνα
Απόσπασμα από την Τρίτη Πράξη, στίχοι 147-184

Γιάννης Τσαρούχης, Ερωφίλη

ΕΡΩΦΙΛΗ.

Τόσες δεν είναι οι ομορφιές, τόσα δεν είν' τα κάλλη,
μα τούτο εκ την αγάπη σου γεννάται* τη μεγάλη.
Μα γή όμορφή 'μαι γή άσκημη, Πανάρετε ψυχή μου,
για σέναν εγεννήθηκε στον κόσμο το κορμί μου.

ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ.

Νερό δεν έσβησε φωτιά ποτέ, βασίλισσά μου,
καθώς τα λόγια τα γροικώ* σβήνουνσι την πρικιά* μου.
Μ' όλον ετούτο, αφέντρα μου, μα την αγάπη εκείνη,
που μας ανάθρεψε μικρά, και πλια παρ' άλλη εγίνη
πιστή και δυνατότατη σ' εμένα κι εις εσένα,
και τα κορμιά μας σ'άμετρο* πόθο κρατεί δεμένα,
περίσσα* σε παρακαλώ ποτέ να μην αφήσεις
να σε νικήσει ο βασιλιάς, να μ' απολησμονήσεις.

ΕΡΩΦΙΛΗ.

Οϊμένα*, νά 'βρω δε μπορώ ποιαν αφορμή ποτέ μου
σου 'δωκα στην αγάπη μου φόβο, Πανάρετέ μου,

να πιάνεις τόσα δυνατό, σα να μηδέ γνωρίζεις
το πως το νου και την ψυχή και την καρδιά μου ορίζεις.
Έρωτα, απείς* τ' αφέντη μου τ' αμμάτια* δε μπορούσι
πόσα πιστά και σπλαχνικά τον αγαπώ να δούσι*,
μιαν απού τσι σαΐτες σου φαρμάκεψε και ρίξε
μέσα στα φυλλοκάρδια μου και φανερά του δείξε
με τον πικύ μου θάνατο πως ταίρι του απομένω,
και μόνο πως για λόγου του στον Άδη κατεβαίνω.

ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ.

Τούτο ας γενεί σ' εμένα ομπρός, φόβο κιανένα αν έχω
στον πόθο σου, νεράιδα μου, γή αν έν' και δεν κατέχω
πως μήδ' ο θάνατος μπορεί να κάμει να σηκώσεις
τον πόθο σου από λόγου μου κι αλλού να τότε δώσεις.
Μα δεν κατέχω ποια αφορμή με κάνει και τρομάσσω,
το πράμα, που στο χέρι μου κρατώ σφικτά, μη χάσω,
κι εκείνο, απού παρηγοριά πρέπει να μου χαρίζει,
τσ' ελπίδες μου τσ' αμέτρητες σε φόβο μου γυρίζει.

ΕΡΩΦΙΛΗ.

Τούτό 'ναι απού το ξαφνικό μαντάτο που μας δώσα,
μα μην πρικαινομέστανε*, Πανάρετέ μου, τόσα,
γιατί ουρανός, απού 'καμε κι εσμίξαμεν αντάμι*,
να στέκομε παντοτινά ταίρια μάς θέλει κάμει.
Τον ουρανό, τη θάλασσα, τη γη και τον αέρα,
τ' άστρα, τον ήλιο το λαμπρό, τη νύκτα, την ημέρα,
παρακαλώ ν' αρματωθού, να 'ρθουν αντίδικά* μου,
την ώρα οπ' άλλος θέλει μπει πόθος εις την καρδιά μου.

Γ. Χορτάτσης, *Ερωφίλη*, Στιγμή

*γεννάται: γεννιέται *γροικώ: ακούω *πρικιά: πίκρα *άμετρο: αμέτρητο *περίσσα: πολύ *οϊμένα: αλίμονο *απείς: αφού *αμμάτια: μάτια *δούσι: δουν *πρικαινομέστανε: πικραινόμαστε *αντάμι: μαζί
*αντίδικα: αντίπαλα

ΓΕΝΙΚΑ

Η τραγωδία αναπτύσσει την τραγική ιστορία δυο εκλεκτών ερωτευμένων νέων, της Ερωφίλης και του Πανάρετου, που θα πέσουν θύματα της προκατάληψης, αλλά και της κακουργίας του βασιλιά Φιλόγονου, πατέρα της τραγικής ηρωίδας. Όμως το τέλος του δράματος θα σημάνει τη νέμεση, την τιμωρία του αλαζόνα και εγκληματία τυράννου. Έτσι η «Ερωφίλη» του Γεώργιου Χορτάτση δίνει πλάι στον ύμνο της αγάπης κι ένα σαφές κοινωνικό-πολιτικό μήνυμα εναντίον της τυραννίας.

Το ποίημα είναι ένα εξαιρετικής ποιότητας δείγμα της κρητικής αναγεννησιακής λογοτεχνίας, σε δεκαπεντασύλλαβο ζευγαρωτό-ομοιοκατάληκτο στίχο, στη ντοπιολαλιά του νησιού. Ως δράμα, η «Ερωφίλη» ανήκει στα πιο καταξιωμένα δείγματα του νεοελληνικού θεάτρου.

ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΗ ΠΡΑΞΗ (από τις πέντε συνολικά) αυτής της τραγωδίας:

Ο στρατηγός Πανάρετος, κατά μια τραγική ειρωνεία, έρχεται στην Ερωφίλη ως απεσταλμένος του βασιλιά, ο οποίος δεν γνωρίζει ακόμη την αλήθεια, για να την πληροφορήσει ότι έχουν ήδη έρθει στον πατέρα της προξενιές άλλων ισχυρών βασιλιάδων που ζητούν σε γάμο την ηρωίδα, αυτήν ακριβώς που ο ίδιος ο Πανάρετος τόσο πολύ αγαπά και που τόσο πολύ αγαπιέται από αυτήν, όπως οι θεατές γνωρίζουν από την ως τώρα εξέλιξη του δράματος. Έτσι, μπροστά στον κίνδυνο ενός ακούσιου χωρισμού τους, οι δυο εκλεκτοί νέοι, που ήδη τους συνδέουν τα δεσμά ενός μυστικού γάμου, ανταλλάσσουν όρκους παντοτινής αγάπης και αφοσίωσης. Το απόσπασμα των στίχων 147-184 της τρίτης πράξης μάς μεταφέρει αυτή ακριβώς τη συνομιλία τους, μέσα στο έντονο κλίμα της συναισθηματικής φόρτισης των δραματικών αυτών στιγμών. Πλησιάζει άλλωστε η ώρα που θα αποκαλυφθεί η αλήθεια.

Η ΔΟΜΗ του αποσπάσματος:

α) Στίχοι 151-158: Ο Πανάρετος σ' ένα ξέσπασμα της συναισθηματικής του φόρτισης θυμίζει την ιστορία της αγάπης τους και ζητάει από την Ερωφίλη να μην παρασυρθεί, να μην υποκύψει στις θελήσεις του πατέρα της που της ετοιμάζει ένα βασιλικό γάμο, και να μην τον εγκαταλείψει.

β) Στίχοι 159-168: Η Ερωφίλη απορεί για τις αμφιβολίες που βασανίζουν τον Πανάρετο. Ορκίζεται στον Έρωτα και στη ζωή της παντοτινή αγάπη κι αφοσίωση στον αγαπημένο της Πανάρετο.

γ) Στίχοι 169-176: Ο Πανάρετος τώρα εκδηλώνει την απόλυτη βεβαιότητά του για την αγάπη και την αφοσίωση της Ερωφίλης. Ταυτόχρονα φανερώνει την αγωνία του για την εξέλιξη των πραγμάτων.

δ) Στίχοι 177-184: Η Ερωφίλη καταλαβαίνει ότι η αγωνία του αγαπημένου της Πανάρετου οφείλεται στα ξαφνικά και δυσάρεστα νέα, για τις προξενιές που απειλούν την ευτυχία της. Δίνει λοιπόν έναν αιώνιο απαράβατο όρκο αγάπης και πίστης στον Πανάρετο.

Το κείμενο του αποσπάσματος είναι γεμάτο από τον πηγαίο και βαθύτατο λυρισμό της ποιητικής τέχνης του Χορτάση. Εκφράζει τα πιο έντονα και τρυφερά μαζί ανθρώπινα συναισθήματα. Είναι μια αποθέωση του ιδανικού και αγνού έρωτα, ο οποίος πλημμυρίζει τις καρδιές των κεντρικών ηρώων του δράματος. Απεικονίζει με ρεαλισμό τα συναισθήματα που νιώθει κάθε ερωτευμένος άνθρωπος, όταν απειλείται από τον κίνδυνο να στερηθεί το πρόσωπο που αγαπά, εξαιτίας των κοινωνικών «συμβάσεων» και των προκαταλήψεων που επικρατούν στην εποχή του, όσο κι εξαιτίας της αυθαίρετης τυραννικής βούλησης μιας εξουσίας. (Η βασιλοπούλα Ερωφίλη, σύμφωνα με τις κοινωνικές συμβάσεις της εποχής επιβαλλόταν να παντρευτεί μόνο με βασιλιά, ενώ τις αποφάσεις αυτές δεν μπορεί να πάρει η ίδια, αλλά αποκλειστικά ο βασιλιάς, πατέρας και αφέντης της.)

Οι όρκοι της αγάπης και της αφοσίωσης που δίνει η Ερωφίλη, είναι από τα πιο χαρακτηριστικά και δυνατά παρόμοια κείμενα της λογοτεχνίας μας. Στους στίχους 164-168, η επίκληση στη δύναμη του Έρωτα γίνεται μέσα από τη χρήση του σχήματος της υπερβολής και μέσα από το «θέμα του αδυνάτου». Ζητάει από τον Έρωτα να τοξεύσει την καρδιά της, ώστε με τη θυσία της αυτή να αποδείξει την αιώνια πίστη κι αφοσίωσή της στον Πανάρετο. Στους στίχους 179-184, στον όρκο της αγάπης της, η Ερωφίλη επικαλείται όλα τα στοιχεία της φύσης και της ζωής: τον ουρανό, τη θάλασσα, τη γη, τον αέρα, τον ήλιο και τα αστέρια, για να αποδείξει τον ακλόνητο έρωτά της. Κι εδώ το μοτίβο της υπερβολής και του αδυνάτου επισφραγίζει με τον πιο ζωηρό κι εκφραστικό τρόπο το θέμα της αγάπης.

